

VERBUM
ET LINGUA

UNIVERSIDAD DE GUADALAJARA

CENTRO UNIVERSITARIO DE CIENCIAS SOCIALES Y HUMANIDADES
DEPARTAMENTO DE LENGUAS MODERNAS
VERBUM ET LINGUA: DIDÁCTICA, LENGUA Y CULTURA

Glotofobia y diversidad lingüística: retos y perspectivas de la sociolingüística actual en múltiples contextos

EDITORES INVITADOS

Estel Aguilar (Universidad de Zaragoza)

Philippe Blanchet Lunati (Université de Rennes 2)

PRESENTACIÓN

Hacia una comprensión plural del fenómeno de la glotofobia

Desde hace varias décadas se han realizado numerosos trabajos sobre la dominación lingüística (Calvet, 1974), la inseguridad lingüística (Francard, 1993; Bretegnier y Ledegen, 2002), los derechos y discriminaciones lingüísticas (Skutnabb-Kangas y Phillipson, 1996), las minoraciones y minorizaciones lingüísticas (Blanchet y Huck, 2005) y, más recientemente, sobre la estigmatización y la discriminación glotófobas (Blanchet, 2016 y 2019; Hambye 2019). El enfoque que consiste en describir, analizar, comentar y recopilar situaciones concretas en terrenos específicos, mediante la observación de participantes y las entrevistas, presenta numerosas ventajas: permite partir desde el terreno, lo más cerca posible de las situaciones sociolingüísticas, y reunir información concreta, prácticas contrastadas, relatos y testimonios, materiales que circulan en la sociedad (discursos político-mediáticos, textos jurídicos, documentos diversos, etc.), así como los discursos metalingüísticos que los acompañan y suscitan. El efecto de acumulación permite identificar

fenómenos sociolingüísticos que no son fortuitos ni aislados. Esto es lo que ha querido mostrar, por ejemplo, la recopilación de investigaciones de campo sobre la glotofobia publicada por Philippe Blanchet y Stéphanie Clerc Conan en 2018 para reforzar los extractos del corpus utilizados a título ilustrativo en obras más globales como las de Blanchet (2016 y 2019) o Bagno (2006).

Si bien se han comenzado a desarrollar trabajos de orientación más cuantitativa con el fin de avanzar hacia un análisis global de la cuestión y confirmar finalmente una teorización general (Bergeron, Eyquem y Blanchet, 2025), no es menos cierto que el estudio cualitativo detallado de situaciones concretas cada vez más diversas y numerosas sigue siendo indispensable para obtener un conocimiento lo más amplio y profundo posible de este conjunto de fenómenos sociolingüísticos de inseguridad, vulnerabilidad, estigmatización, discriminación, etc. Provenientes principalmente del ámbito francófono (Levasseur et al., 2023), los trabajos sobre la glotofobia y conceptos afines también se han desarrollado en otros ámbitos lingüísticos, por ejemplo, el lusófono (Ribeiro, 2021; Santos, 2022; Souza, 2023). También se observa una dinámica de desarrollo en varios estudios recientes del ámbito hispano (Tusón Valls, 2010a; Torres Castillo, 2021; Martín, 2023; Méndez Santo, 2024, etc.), euskaldun (Urteaga, 2025; Gartziarena, 2024), catalán (Tusón Valls, 2010b; Barba Barranquero & Martí Climent, 2025; Flors i Mas, 2020) o gallego (Fernández Rei, Fidalgo-Garra & Guisantes Alonso, 2025; Lagrès, 2011), entre otros ámbitos y autores.

Forjado a partir del modelo de *xenofobia*, con *gloto-* significando «lengua» y *-fobia* designando una hostilidad, este término fue propuesto por Philippe Blanchet para designar ciertas formas de estigmatización y discriminación. Al tratarse de discriminación, se refiere al «trato diferente y desfavorable de una persona o un grupo por

motivos abusivos y arbitrarios relacionados con una característica real o supuesta». En el caso de la glotofobia (Blanchet, 2016), el motivo abusivo (ilegítimo o incluso ilegal) es lingüístico. Puede tratarse de una lengua: por ejemplo, en el marco francés, una lengua «regional» como el bretón o el criollo de La Reunión, o bien una lengua «inmigrante» como el cabilio o el pastún. También puede tratarse de una forma particular de hablar una lengua, por ejemplo, con sus pronunciaciones, sus palabras, sus giros, como el francés que se habla en Marsella, Ottawa o Dakar.

El carácter abusivo del uso de este criterio de diferenciación negativa se ha demostrado mediante la recopilación de un corpus de textos relacionados con los derechos humanos (Blanchet 2018), todos los cuales mencionan explícitamente la lengua, al igual que el origen o el color de la piel, en la prohibición de la discriminación. Garantizan el derecho fundamental a utilizar libremente los propios medios lingüísticos en las relaciones humanas y sociales. También ha sido necesario demostrar que la lengua o lenguas maternas (incluidas las variedades de una lengua) son elementos esenciales de la personalidad (Blanchet, 2018) y que su desprecio o prohibición produce un trauma (Kress, 1984; Boquel, 2011) y desigualdades determinantes (Blanchet, 2022).

El concepto de glotofobia se ha difundido ampliamente desde 2016, especialmente en la sociedad francesa, hasta el punto de entrar en el diccionario Le Robert en 2023 y viajar por el mundo francófono (por ejemplo, Benbelaïd, 2020). También se utiliza en español, portugués, italiano, inglés, etc. El éxito del término se debe a que ha permitido nombrar un fenómeno frecuente pero difícil de identificar. Ha llamado la atención sobre las pronunciaciones del francés que no se ajustan a la

norma dominante basada en «la conversación cuidada de los parisinos cultos» (Fouché, 1956: 11). Si bien esta cuestión entra dentro del ámbito de la glotofobia, ha llevado a pensar que el concepto se refiere únicamente a «las personas con acento». Esta tendencia se ha visto favorecida, en Francia, por el hecho de que, al centrarse en la cuestión de los acentos, se mantiene el interés prioritario en la lengua francesa, sin cuestionar su supremacía. Sin embargo, no hay que olvidar que también hay, e incluso más, grupos y personas a los que se les prohíbe hablar su lengua, cuyo uso se limita y estigmatiza, y con consecuencias más graves que a las personas a las que se les reprocha hablar una lengua, a menudo dominante, con una pronunciación no estándar, lo que sigue siendo, no obstante, una de las formas de glotofobia. Dalley y Sutherland (2023: 106) establecen una relación directa, de causalidad, entre la glotofobia y la inseguridad lingüística:

El lingüicismo y la glotofobia presionan a los hablantes de lenguas minoritarias o de variedades no estándar de una lengua a alinear sus prácticas lingüísticas con las del grupo dominante. La inseguridad lingüística es un efecto de esta (o)presión. La asimilación lingüística es otro.

La inseguridad lingüística y la asimilación lingüística como efectos, entre otros, de la glotofobia, así como las causas de esta discriminación en diferentes contextos, constituyen el tema principal de esta monografía, que tiene su origen en una jornada científica de sociolingüística celebrada el 19 de marzo de 2025 en la Biblioteca María Moliner y el Aula Magna de la Facultad de Filosofía y Letras de la Universidad de Zaragoza (Aragón), titulada *De la glotofobia a la diversidad lingüística: retos de la sociolingüística contemporánea en múltiples contextos*.

El evento se llevó a cabo gracias a dos proyectos de innovación docente, *Laboratorio de Derechos Culturales y Diversidad Cultural* (PICT 5333) y *Conectando voces: diálogos interculturales dentro y fuera del aula* (PICT 5591), y en el marco de la docencia de sociolingüística que se imparte en los distintos programas filológicos de la misma universidad. En este contexto, esta manifestación se concibió como un espacio de formación, debate y transferencia de conocimientos destinado a examinar los retos actuales que plantean los derechos lingüísticos y las dinámicas sociolingüísticas contemporáneas.

Como se ha indicado más arriba, el fenómeno de la glotofobia, lejos de limitarse a experiencias aisladas, articula relaciones de poder, representaciones ideológicas y desigualdades sociales en múltiples contextos. Este carácter transversal permitió que el evento reuniera contribuciones que abarcaban diversos escenarios: el panorama francófono, donde Philippe Blanchet conceptualizó a nivel teórico el término de la glotofobia y presentó testimonios de varios informantes; la situación de dos de las lenguas de Aragón –catalán y aragonés– analizada por Natxo Sorolla y Maite Moret; las variedades del español en América hispanoparlante, concretamente en Cuba, estudiadas por Nayara Ortega y Elena Albesa; las variedades y acentos del inglés en contextos universitarios, abordadas por Isabel Herrando; y la situación sociolingüística del árabe y las ideologías que la configuran, examinadas por Ángeles Vicente y María Ballarín.

Esta monografía reúne la mayoría de las contribuciones presentadas en la jornada y las amplía con nuevos trabajos que refuerzan su perspectiva comparativa. En este sentido, incluye el artículo de María Antón Álvarez de Cienfuegos, dedicado a las manifestaciones de glotofobia del catalán en Catalunya Nord (departamento francés de

Pyrénées Orientales). Su contribución permite ampliar el análisis del catalán más allá del marco estatal español y establecer vínculos entre situaciones de discriminación lingüística que comparten mecanismos estructurales, a pesar de la diversidad de sus contextos sociopolíticos.

Con este objetivo integrador, el volumen pretende ofrecer una perspectiva articulada y crítica sobre los procesos glotofóbicos contemporáneos y sus repercusiones en las identidades lingüísticas, las prácticas comunicativas y la cohesión social. Las contribuciones aquí reunidas ponen de relieve la necesidad de seguir profundizando en el estudio de los derechos lingüísticos y de promover acciones que fomenten la diversidad lingüística como principio democrático y como patrimonio cultural colectivo.

Esta monografía pretende así ser una continuación del diálogo iniciado durante la jornada y una invitación a seguir cuestionando las formas que adopta la discriminación lingüística, los imaginarios que la sustentan y las posibles vías para revertirla a través de la investigación, la enseñanza y la intervención social.

Cap a una comprensió plural del fenomen de la glotofobia

Durant diverses dècades, s'han dut a terme nombrosos estudis sobre la dominació lingüística (Calvet, 1974), la inseguretat lingüística (Francard, 1993; Bretegnier i Ledegen, 2002), els drets lingüístics i la discriminació (Skutnabb-Kangas i Phillipson, 1996), la minoració i minorització lingüístiques (Blanchet i Huck, 2005) i, més recentment, sobre l'estigmatització i la discriminació glotofòbiques (Blanchet, 2016 i 2019; Hambye 2019). L'enfocament de descriure, analitzar, comentar i compilar situacions específiques en àmbits concrets, mitjançant l'observació de participants i entrevistes, té nombrosos avantatges. En primer lloc, ens permet partir del terreny, tan a prop com siga possible de les situacions sociolingüístiques, i recollir informació concreta, pràctiques contrastades, relats i testimonis, materials que circulen en la societat (discurs polític i mediàtic, textos legals, diversos documents, etc.). També ens permet recollir el discurs metalingüístic que els acompanya i els suscita. L'efecte acumulatiu ajuda a identificar fenòmens sociolingüístics que no són ni aleatoris ni aïllats. Això és el que ha pretès demostrar, per exemple, la compilació d'investigacions de camp sobre la glotofòbia publicada per Philippe Blanchet i Stéphanie Clerc Conan el 2018, per tal de reforçar els extractes dels corpus utilitzats amb finalitats il·lustratives en obres més completes com les de Blanchet (2016 i 2019) o Bagno (2006).

Tot i que s'ha començat a desenvolupar més recerca quantitativa amb l'objectiu d'avançar cap a una anàlisi exhaustiva de la qüestió i, en última instància, confirmar una teoria general (Bergeron, Eyquem i Blanchet, 2025), és cert que l'estudi qualitatiu detallat de situacions específiques cada cop més diverses i nombroses resulta essencial per a obtenir una comprensió més àmplia i profunda d'aquest conjunt de

fenòmens sociolingüístics d'inseguretat, vulnerabilitat, estigmatització, discriminació, etc. D'origen principalment francòfon (Levasseur et al., 2023), el treball sobre la glotofòbia i els conceptes relacionats també s'han desenvolupat en altres àrees lingüístiques, per exemple en el món lusòfon (Ribeiro, 2021; Santos, 2022; Souza, 2023). Igualment, es pot observar una dinàmica de desenvolupament en diversos estudis recents de l'àmbit hispànic (Tusón Valls, 2010a; Torres Castillo, 2021; Martín, 2023; Méndez Santo, 2024, etc.), euskaldun (Urteaga, 2025; Gartziarena, 2024), català (Tusón Valls, 2010b; Barba Barranquero i Martí Climent, 2025; Flors i Mas, 2020) o gallec (Fernández Rei, Fidalgo-Garra & Guisantes Alonso, 2025; Lagarès, 2011), entre altres camps i autors.

Forjat a partir del model de *xenofòbia*, amb *gloto-* que significa "llengua" i *-fòbia* que designa hostilitat, aquest terme va ser proposat per Philippe Blanchet per tal de designar certes formes d'estigmatització i discriminació. Quan parlem de discriminació, ens referim al "tractament diferent i desfavorable d'una persona o grup per motius abusius i arbitraris relacionats amb una característica real o suposada". En el cas de la glotofòbia (Blanchet, 2016), el motiu abusiu (il·legítim o fins i tot il·legal) és lingüístic. Pot ser: o bé una llengua —per exemple, en el marc francès, una llengua "regional" com el bretó o el crioll de La Reunió; o una llengua "d'immigrants" com el cabilenc o el paixtu—, o bé una manera particular de parlar una llengua —per exemple, les seues pronunciacions, paraules i expressions, com el francès que es parla a Marsella, Ottawa o Dakar.

La natura abusiva de l'ús d'aquest criteri de diferenciació negativa ha estat demostrada mitjançant la compilació d'un corpus de textos relacionats amb els drets humans (Blanchet 2018), els quals mencionen

explícitament l'idioma, així com l'origen o el color de la pell, en la prohibició de la discriminació. Aquests textos garanteixen el dret fonamental a utilitzar lliurement els propis mitjans lingüístics en les relacions humanes i socials. També ha estat necessari demostrar que la llengua materna o llengües (incloses les varietats d'una llengua) són elements essencials de la personalitat (Blanchet, 2018) i que ignorar-les o prohibir-les causa traumes profunds (Kress, 1984; Boquel, 2011) i desigualtats decisives (Blanchet, 2022).

El concepte de glotofòbia s'ha estès àmpliament des del 2016, especialment en la societat francesa, fins al punt d'entrar al diccionari *Le Robert* el 2023 i estendre's per tot el món francòfon (p. ex., Benbelaïd, 2020). També s'utilitza en espanyol, portuguès, italià, anglès, etc. L'èxit del terme es deu al fet que ha permès anomenar un fenomen que és comú però difícil d'identificar. Ha ressaltat les pronunciacions franceses que no es s'adiuen a la norma dominant basada en «el parlar curós dels parisencs educats» (Fouché, 1956: 11). Malgrat que aquesta qüestió forma part de l'àmbit de la glotofòbia, ha portat a la creença que el concepte es refereix només a la «gent amb accent». Aquesta tendència ha estat fomentada a França pel fet que, en centrar-se en la qüestió dels accents, l'interès principal es manté en la llengua francesa, sense qüestionar-ne la supremacia. Tanmateix, cal recordar que hi ha —i encara més— grups i individus a qui se'ls prohibeix parlar la seua llengua, o bé es restringeix i se'n stigmatitza l'ús, amb conseqüències molt més greus que les que afecten aquells qui són acusats de parlar una llengua —sovint una llengua dominant— amb una pronunciació no estàndard. Això també constitueix, però, una forma de glotofòbia. De fet, Dalley i Sutherland (2023: 106) estableixen una relació de causalitat directa entre glotofòbia i inseguretats lingüística:

El lingüicisme i la glotofòbia pressionen els parlants de llengües minoritàries o de varietats no estàndard d'una llengua perquè alineen les seues pràctiques lingüístiques amb les del grup dominant. La inseguretad lingüística n'és un efecte (o)pressiu. L'assimilació lingüística n'és un altre.

La inseguretad lingüística i l'assimilació lingüística com a efectes, entre d'altres, de la glotofòbia, així com les causes d'aquesta discriminació en diferents contextos, constitueixen el tema principal d'aquesta monografia, que té els seus orígens en una jornada de sociolingüística celebrada el 19 de març de 2025 a la Biblioteca María Moliner i a l'Aula Magna de la Facultat de Filosofia i Lletres de la Universitat de Saragossa (Aragó), i que es titulà *De la glotofòbia a la diversitat lingüística: reptes de la sociolingüística contemporània en múltiples contextos*.

L'esdeveniment es va celebrar gràcies a dos projectes d'innovació docent, *Laboratorio de Derechos Culturales y Diversidad Cultural* (PICT 5333) y *Conectando voces: diálogos interculturales dentro y fuera del aula* (PICT 5591), i en el marc de les classes de sociolingüística que s'imparteixen en els diversos programes filològics de la mateixa universitat. En aquest context, l'esdeveniment es va concebre com un espai de formació, debat i transferència de coneixement amb l'objectiu d'examinar els reptes actuals que plantegen els drets lingüístics i les dinàmiques sociolingüístiques contemporànies.

Com s'ha indicat anteriorment, el fenomen de la glotofòbia, lluny de limitar-se a experiències aïllades, articula relacions de poder, representacions ideològiques i desigualtats socials en múltiples contextos. Aquesta natura transversal va permetre que l'esdeveniment reunira contribucions que abastaven una varietat d'escenaris: el panorama francòfon, on Philippe Blanchet va conceptualitzar a nivell

teòric el terme de la glotofòbia i va presentar testimonis de diversos informants; la situació de dues de les llengües d'Aragó —el català i l'aragonès—, analitzada per Natxo Sorolla i Maite Moret; les varietats de l'espanyol a l'Amèrica de parla hispana, específicament a Cuba, estudiades per Nayara Ortega i Elena Albesa; les varietats i els accents de l'anglès en contextos universitaris, tractats per Isabel Herrando; i la situació sociolingüística de l'àrab i les ideologies que la configuren, examinada per Ángeles Vicente i María Ballarín.

Aquesta monografia reuneix la majoria de les contribucions presentades a la jornada i les amplia amb nous treballs que reforcen la seua perspectiva comparada. En aquest sentit, inclou un article de María Antón Álvarez de Cienfuegos, dedicat a les manifestacions de glotofòbia del català a Catalunya Nord (departament francès de Pyrénées Orientales). La seua contribució ens permet ampliar l'anàlisi del català més enllà del marc estatal espanyol i establir vincles entre situacions de discriminació lingüística que comparteixen mecanismes estructurals, malgrat la diversitat dels seus contextos sociopolítics.

Amb aquest objectiu integrador, el volum pretén oferir una perspectiva articulada i crítica sobre els processos glotofòbics contemporanis i les seues repercussions en les identitats lingüístiques, les pràctiques comunicatives i la cohesió social. Les contribucions reunides ací destaquen la necessitat de continuar aprofundint en l'estudi dels drets lingüístics i de promoure accions que fomenten la diversitat lingüística com a principi democràtic i com a patrimoni cultural col·lectiu.

Així doncs, aquesta monografia pretén ser una continuació del diàleg iniciat durant la jornada i una invitació a continuar qüestionant les formes que adopta la discriminació lingüística, els imaginaris que la

VERBUM
ET LINGUA

UNIVERSIDAD DE GUADALAJARA

CENTRO UNIVERSITARIO DE CIENCIAS SOCIALES Y HUMANIDADES
DEPARTAMENTO DE LENGUAS MODERNAS
VERBUM ET LINGUA: DIDÁCTICA, LENGUA Y CULTURA

sostenen i les possibles maneres de revertir-la mitjançant la recerca,
l'ensenyament i la intervenció social.

Vers une compréhension plurielle du phénomène de la glottophobie

De nombreux travaux ont été menés depuis plusieurs décennies sur les dominations linguistiques (Calvet, 1974), l'insécurité linguistique, (Francard, 1993; Bretegnier et Ledegen, 2002), les droits et discriminations linguistiques (Skutnabb-Kangas and Phillipson, 1996), les minorations-minorisations linguistiques (Blanchet et Huck, 2005), et plus récemment sur les stigmatisations / discriminations glottophobes (Blanchet, 2016 et 2019; Hambye 2019). La démarche qui consiste à décrire, analyser, commenter, rassembler des situations précises sur des terrains précis, par observation participante et par entretiens, présente de nombreux avantages : elle permet de partir du terrain, au plus près des situations sociolinguistiques, et de réunir des informations concrètes, des pratiques attestées, des récits et témoignages, des matériaux circulant dans la société (discours politico-médiatiques, textes juridiques, documents divers, etc.) ainsi que les discours métalinguistiques qui les accompagnent et les suscitent. L'effet d'accumulation permet d'identifier des phénomènes sociolinguistiques qui ne sont pas occasionnels, isolés. C'est ce qu'a voulu montrer par exemple le recueil d'enquêtes de terrain sur la glottophobie publié par Philippe Blanchet et Stéphanie Clerc Conan en 2018 pour renforcer les extraits de corpus utilisés à titre illustratif dans des ouvrages plus globaux comme ceux de Blanchet (2016 et 2019) ou de Bagno (2006).

Si des travaux à orientation davantage quantitative ont commencé à être déployés afin d'avancer vers une analyse globale de la question et d'en confirmer au final une théorisation générale (Bergeron, Eyquem et Blanchet, 2025), il n'en demeure pas moins que l'étude qualitative détaillée de situations concrètes précises de plus en plus diverses et

nombreuses reste indispensable à une connaissance la plus large et la plus approfondie possible de cet ensemble de phénomènes sociolinguistiques d'insécurité, vulnérabilisation, stigmatisation ou discriminations. Principalement issus du domaine francophone (Levasseur et coll., 2023), les travaux sur la glottophobie et concepts apparentés ont également été développés dans d'autres domaines linguistiques, par exemple lusophone (Ribeiro, 2021; Santos, 2022; Souza, 2023). Une dynamique de développement est aussi constatée dans plusieurs études récentes dans le domaine hispanique (Tusón Valls, 2010a ; Torres Castillo, 2021 ; Martín, 2023 ; Méndez Santo, 2024, etc.), basque (Urteaga, 2025 ; Gartziarena, 2024), catalan (Tusón Valls, 2010b ; Barba Barranquero & Martí Climent, 2025 ; Flors i Mas, 2020) ou galicien (Fernández Rei, Fidalgo-Garra & Guisantes Alonso, 2025; Lagarès 2011), entre autres domaines et auteurs.

Forgé sur le modèle de xénophobie à partir de *glotto-* signifiant « langue » et *-phobie* désignant une hostilité, ce terme a été proposé par Philippe Blanchet pour désigner certaines formes de stigmatisations et de discriminations. Puisqu'il s'agit de discrimination, il s'agit du « traitement différent et défavorable d'une personne ou d'un groupe au motif abusif et arbitraire d'une caractéristique réelle ou supposée ». Dans le cas de la glottophobie (Blanchet, 2016), le motif abusif (illégitime voire illégal) est linguistique. Il peut s'agir d'une langue : par exemple une langue « régionale » comme le breton ou le créole réunionnais ou bien une langue « immigrée » comme le kabyle ou le pachto. Il peut aussi s'agir d'une façon particulière de parler une langue, par exemple avec ses prononciations, ses mots, ses tournures, comme le français parlé à Marseille, à Ottawa ou à Dakar.

Le caractère abusif de l'utilisation de ce critère de différenciation négative a été démontré en rassemblant un corpus de textes relatifs aux droits humains (Blanchet 2018), qui mentionnent tous explicitement la langue, au même titre que l'origine ou la couleur de la peau, dans l'interdiction des discriminations. Ils garantissent un droit fondamental d'utiliser librement ses propres moyens linguistiques dans ses relations humaines et sociales. Il a fallu également démontrer que la ou les langues premières (y compris les variétés d'une langue) sont des éléments essentiels de la personnalité (Blanchet, 2018), que leur mépris ou leur interdiction produit un traumatisme (Kress, 1984 ; Boquel, 2011) et des inégalités déterminantes (Blanchet, 2022).

Le concept de glottophobie a connu depuis 2016 une large diffusion, notamment dans la société française, au point d'entrer dans le dictionnaire Le Robert en 2023 et de voyager dans le monde francophone (par exemple Benbelaïd, 2020). Il connaît aussi des usages en espagnol, en portugais, en italien, en anglais, etc. Le succès du terme tient au fait qu'il a permis de nommer un phénomène fréquemment vécu mais difficile à identifier. Il a attiré l'attention sur les prononciations du français qui ne correspondent pas à la norme dominante fondée sur « la conversation soignée de Parisiens cultivés » (Fouché, 1956 : 11). Si cette question entre bien dans le champ de la glottophobie, cela a laissé penser que la notion traite uniquement « des personnes ayant un accent ». Cette tendance a été favorisée, en France, par le fait qu'en ciblant la question des accents, on maintient l'intérêt prioritaire sur la langue française, sans remettre en question sa suprématie. Or, il ne faut oublier qu'il y a aussi et même davantage de groupes et de personnes à qui on interdit de parler leur langue, dont on limite et stigmatise les usages, et avec des conséquences plus graves, que de personnes à qui on reproche de parler une langue, souvent

dominante, avec une prononciation non standard, ce qui reste néanmoins une des formes de glottophobie. Dalley et Sutherland (2023 : 106) établissent un lien direct, de causalité, entre glottophobie et insécurité linguistique :

Le linguicisme et la glottophobie pressent les locutrices de langues minorées ou de variétés non standards d'une langue à aligner leurs pratiques langagières à celles du groupe dominant. L'insécurité linguistique est un effet de cette (op)pression. L'assimilation linguistique en est un autre.

L'insécurité linguistique et l'assimilation linguistique comme effets, entre autres, de la glottophobie, ainsi que les causes de cette discrimination dans différents contextes, constituent le thème principal de cette monographie, qui trouve son origine dans une journée scientifique de sociolinguistique organisée le 19 mars 2025 à la bibliothèque María Moliner et à l'Aula Magna de la Facultad de Filosofía et de Letras de l'Universidad de Saragossa (Aragon) : *De la glottophobie à la diversité linguistique : les défis de la sociolinguistique contemporaine dans de multiples contextes.*

L'événement s'est déroulé dans le cadre de deux projets d'innovation pédagogique, *Laboratorio de Derechos Culturales y Diversidad Cultural* (PICT 5333) y *Conectando voces: diálogos interculturales dentro y fuera del aula* (PICT 5591), ainsi que dans le cadre de l'enseignement de la sociolinguistique dispensé dans les différents programmes philologiques de la même université. Dans ce contexte, l'événement a été conçu comme un espace de formation, de débat et de transfert de connaissances destiné à examiner les défis actuels posés par les droits linguistiques et les dynamiques sociolinguistiques contemporaines.

Comme indiqué précédemment, le phénomène de la glottophobie, loin de se limiter à des expériences isolées, articule les relations de

pouvoir, les représentations idéologiques et les inégalités sociales dans de multiples contextes. Cette transversalité a permis à l'événement de réunir des contributions couvrant une grande variété de contextes : le paysage francophone, où Philippe Blanchet a théorisé le terme de glottophobie et présenté des témoignages de divers informateurs ; la situation de deux des langues d'Aragon — le catalan et l'aragonais —, analysée par Natxo Sorolla et Maite Moret ; les variétés de l'espagnol dans les Amériques hispanophones, en particulier à Cuba, étudiées par Nayara Ortega et Elena Albesa ; les variétés et les accents de l'anglais dans les contextes universitaires, abordés par Isabel Herrando ; et la situation sociolinguistique de l'arabe et les idéologies qui la façonnent, examinées par Ángeles Vicente et María Ballarín.

Cette monographie rassemble la plupart des contributions présentées lors de la journée d'études et les enrichit avec de nouveaux travaux qui renforcent sa perspective comparative. À cet égard, elle comprend un article de María Antón Álvarez de Cienfuegos, consacré aux manifestations de glottophobie à l'encontre du catalan en Catalogne du Nord (Pyrénées-Orientales, département français). Sa contribution nous permet d'étendre l'analyse du catalan au-delà du cadre étatique et d'établir des liens entre des situations de discrimination linguistique qui partagent des mécanismes structurels, malgré la diversité de leurs contextes sociopolitiques.

Avec cet objectif intégrateur, cet ouvrage vise à offrir une perspective articulée et critique sur les processus glottophobes contemporains et leurs répercussions sur les identités linguistiques, les pratiques communicatives et la cohésion sociale. Les contributions réunies ici soulignent la nécessité de continuer à approfondir l'étude des droits linguistiques et de promouvoir des actions qui encouragent la diversité

linguistique en tant que principe démocratique et patrimoine culturel collectif.

Cette monographie se veut ainsi la continuation du dialogue entamé lors de la journée et une invitation à continuer de questionner les formes que prend la discrimination linguistique, les imaginaires qui la soutiennent et les moyens possibles de la combattre à travers la recherche, l'enseignement et l'intervention sociale.

Toward a Plural Understanding of the Phenomenon of Glottophobia

Over the past several decades, numerous studies have been conducted on linguistic domination (Calvet, 1974), linguistic insecurity (Francard, 1993; Bretegnier & Ledegen, 2002), linguistic rights and discrimination (Skutnabb-Kangas & Phillipson, 1996), linguistic marginalization and minoritization (Blanchet & Huck, 2005), and, more recently, glottophobic stigmatization and discrimination (Blanchet, 2016, 2019; Hambye, 2019). The approach consisting of describing, analyzing, commenting on, and compiling concrete situations in specific contexts through participant observation and interviews offers numerous advantages: it enables researchers to work from the field, as close as possible to sociolinguistic situations, and to gather concrete information, documented practices, narratives and testimonies, materials circulating in society (political and media discourse, legal texts, various documents, etc.), as well as the metalinguistic discourses that accompany and generate them. This cumulative effect makes it possible to identify sociolinguistic phenomena that are neither accidental nor isolated. This is what, for example, the collection of field studies on glottophobia published by Philippe Blanchet and Stéphanie Clerc Conan in 2018 sought to

demonstrate, reinforcing the corpus excerpts used illustratively in broader works such as those by Blanchet (2016, 2019) and Bagno (2006).

Although more quantitatively oriented studies have recently begun to emerge with the aim of advancing toward a comprehensive analysis of the issue and ultimately confirming a general theoretical framework (Bergeron, Eyquem, & Blanchet, 2025), it remains true that detailed qualitative studies of increasingly diverse and numerous concrete situations are indispensable for achieving the broadest and deepest possible understanding of this set of sociolinguistic phenomena involving insecurity, vulnerability, stigmatization, discrimination, and related issues. Originating primarily within the Francophone sphere (Levasseur et al., 2023), research on glottophobia and related concepts has also developed in other linguistic contexts, such as the Lusophone world (Ribeiro, 2021; Santos, 2022; Souza, 2023). Similar developments can be observed in recent studies conducted in Hispanic (Tusón Valls, 2010a; Torres Castillo, 2021; Martín, 2023; Méndez Santo, 2024, among others), Basque (Urteaga, 2025; Gartziarena, 2024), Catalan (Tusón Valls, 2010b; Barba Barranquero & Martí Climent, 2025; Flors i Mas, 2020), and Galician contexts (Fernández Rei, Fidalgo-Garra, & Guisantes Alonso, 2025; Lagrès, 2011), among many others.

Modeled on the term *xenophobia*, with *glotto-* meaning “language” and *-phobia* denoting hostility, the term *glottophobia* was proposed by Philippe Blanchet to designate certain forms of stigmatization and discrimination. As a form of discrimination, it refers to the “different and unfavorable treatment of a person or group on the basis of abusive and arbitrary reasons related to a real or perceived characteristic.” In the case of glottophobia (Blanchet, 2016), the abusive criterion (illegitimate or even illegal) is linguistic. This may concern a language itself—for example, within the French context, a “regional” language such as Breton or Réunion Creole, or an “immigrant” language such as Kabyle or Pashto. It may also concern a particular way of speaking a language,

including its pronunciations, vocabulary, or expressions, such as the varieties of French spoken in Marseille, Ottawa, or Dakar.

The abusive nature of using language as a criterion for negative differentiation has been demonstrated through the compilation of a corpus of human rights texts (Blanchet, 2018), all of which explicitly mention language—alongside origin or skin color—in their prohibition of discrimination. These texts guarantee the fundamental right to freely use one’s own linguistic resources in human and social interactions. It has also been necessary to demonstrate that one’s mother tongue or languages (including language varieties) are essential components of personal identity (Blanchet, 2018), and that their denigration or prohibition causes trauma (Kress, 1984; Boquel, 2011) and significant inequalities (Blanchet, 2022).

Since 2016, the concept of glottophobia has gained widespread recognition, particularly in French society, to the point of being included in the *Le Robert* dictionary in 2023 and spreading throughout the Francophone world (e.g., Benbelaïd, 2020). The term is also used in Spanish, Portuguese, Italian, English, and other languages. Its success stems from the fact that it has provided a name for a common yet difficult-to-identify phenomenon. It has drawn attention to pronunciations of French that do not conform to the dominant norm based on “the careful speech of educated Parisians” (Fouché, 1956, p. 11). While this issue certainly falls within the scope of glottophobia, it has also led some to believe that the concept refers solely to “people with accents.” In France, this tendency has been reinforced by the fact that focusing on accents keeps attention centered on the French language itself without questioning its supremacy. However, it should not be forgotten that there are also—and indeed even more—groups and individuals who are prohibited from speaking their language, whose linguistic practices are restricted and stigmatized, often with consequences far more severe than those experienced by speakers criticized for using a dominant language with a non-standard pronunciation. Nonetheless, this latter situation also constitutes a form of

glottophobia. Dalley and Sutherland (2023, p. 106) establish a direct causal relationship between glottophobia and linguistic insecurity:

Linguicism and glottophobia pressure speakers of minority languages or non-standard language varieties to align their linguistic practices with those of the dominant group. Linguistic insecurity is one effect of this (op)pression. Linguistic assimilation is another.

Linguistic insecurity and linguistic assimilation as consequences, among others, of glottophobia, as well as the causes of this form of discrimination in different contexts, constitute the central theme of this monograph. The volume originated from a sociolinguistics conference held on March 19, 2025, at the María Moliner Library and the Aula Magna of the Faculty of Philosophy and Letters at the University of Zaragoza (Aragon), entitled *From Glottophobia to Linguistic Diversity: Challenges of Contemporary Sociolinguistics in Multiple Contexts*.

The event was made possible through two educational innovation projects, *Laboratory of Cultural Rights and Cultural Diversity* (PICT 5333) and *Connecting Voices: Intercultural Dialogues Inside and Outside the Classroom* (PICT 5591), and was organized within the framework of sociolinguistics courses offered across the university's philology programs. In this context, the event was conceived as a space for training, debate, and knowledge transfer aimed at examining the current challenges posed by linguistic rights and contemporary sociolinguistic dynamics.

As noted above, the phenomenon of glottophobia, far from being limited to isolated experiences, articulates power relations, ideological representations, and social inequalities across multiple contexts. This cross-cutting nature enabled the event to bring together contributions addressing diverse settings: the Francophone world, where Philippe Blanchet theoretically conceptualized the notion of glottophobia and presented testimonies from various informants; the situation of two languages of Aragon—Catalan

and Aragonese—analyzed by Natxo Sorolla and Maite Moret; varieties of Spanish in Spanish-speaking America, specifically in Cuba, studied by Nayara Ortega and Elena Albesa; varieties and accents of English in university contexts, discussed by Isabel Herrando; and the sociolinguistic situation of Arabic and the ideologies shaping it, examined by Ángeles Vicente and María Ballarín.

This monograph brings together most of the contributions presented during the conference and expands them with new studies that reinforce its comparative perspective. In this regard, it includes an article by María Antón Álvarez de Cienfuegos devoted to manifestations of glottophobia against Catalan in Northern Catalonia (the French department of Pyrénées-Orientales). Her contribution broadens the analysis of Catalan beyond the Spanish state framework and establishes connections among situations of linguistic discrimination that share structural mechanisms despite the diversity of their sociopolitical contexts.

With this integrative objective, the volume seeks to offer an articulated and critical perspective on contemporary glottophobic processes and their repercussions for linguistic identities, communicative practices, and social cohesion. The contributions gathered here highlight the need to continue deepening the study of linguistic rights and to promote actions that foster linguistic diversity as a democratic principle and a collective cultural heritage.

This monograph therefore aims to continue the dialogue initiated during the conference and to encourage ongoing reflection on the forms taken by linguistic discrimination, the ideologies that sustain it, and the possible ways of counteracting it through research, education, and social intervention.

Bibliografía / Bibliografia / Bibliographie / References

Bagno, M. (2006). *Preconceito linguístico: o que é, como se faz?*, São Paulo, Loyola.

Barba Barranquero, M. (2025). Una aproximació als prejudicis lingüístics de l'alumnat de batxillerat. *Revista de llengua i dret*, 83, 256-274.

Benbelaid, L. (2020). Pratiques langagières et glottophobie dans la ville de Bejaia : quand la langue est au service de la discrimination. *Multilinguales* 14. <http://journals.openedition.org/multilinguales/5768>

Bergeron, C., Blanchet Lunati, P. & Lebon-Eyquem, M. (2025). *Insécurité linguistique et glottophobie en situations francophones périphériques. Une enquête comparative auprès d'étudiantes en Ontario, en Bretagne, en Provence et à La Réunion*. Roma, Aracne.

Blanchet, P. (2016). *Discriminations : combattre la glottophobie*. Paris, Éditions Textuel.

Blanchet, P. (2018). Entre droits linguistiques et glottophobie, analyse d'une discrimination instituée dans la société française. Escudé, P. (Dir.), *Langue et discriminations. Les cahiers de la LCD7*, 27-44.

Blanchet, P. (2019). *Discriminations : combattre la glottophobie*. Limoges : Lambert-Lucas [Réédition mise à jour de l'édition de 2016].

Blanchet, P. (2022). La censure de la langue : une atteinte fondamentale à la liberté d'expression. *Mouvements*, 112, 87-98, <https://www.cairn.info/revue-mouvements-2022-4-page-87.htm>

Blanchet, P. & Clerc Conan, S. (2018). *Je n'ai plus osé ouvrir la bouche... Témoignages de glottophobie vécue et moyens de se défendre*, Limoges, Lambert Lucas.

Blanchet, P. & Huck, D. (dirs.) (2005). *Minorations, minorisations, minorités, Cahiers de Sociolinguistique*, 10, Rennes, PUR.

Boquel, P. (2011). L'abandon de la langue maternelle. Paradoxe identitaire, honte et pathologie. *CRESMEP*. <https://cresmep.com/wp-content/uploads/abandon-de-la-langue-maternelle-paradoxe-identitaire-honte-et-pathologie-dr-boquel-2.pdf>

Bretegnier, A. & Ledegen, G. (2002). *Sécurité, Insécurité linguistique. Terrains et approches diversifiés, propositions théoriques et méthodologiques. En hommage à Nicole GUEUNIER*, Paris, L'Harmattan.

Calvet, L.-J. (1974). *Linguistique et colonialisme. Petit traité de glottophagie*. Paris, Payot.

Dalley, P. & Sutherland, H. (2023). Résilience langagière et émancipation, *Cahiers de l'ILOB*, 13, 105-121.

Fernández Rei, E., Fidalgo-Garra, E. & Guisantes Alonso, M. (eds.) (2025). *Identidades e ideoloxías perante a diversidade lingüística*. Santiago de Compostela, Consello da Cultura Galega.

Flors i Mas, A. (2020). «No és que no m'agrada el valencià, és que no es pot usar»: pràctiques i ideologies lingüístiques entre adolescents castellonencs d'origen immigrant. *Treballs de sociolingüística catalana*, 30, 157-171. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=7640539&orden=0&info=link>

Fouché, P. (1956). *Traité de prononciation française*. Paris, Klincksiek.

Francard, M. (dir.) (1993). *L'insécurité linguistique dans les communautés francophones périphériques*. Cahiers de l'Institut de Linguistique de Louvain, 19, 3-4.

Gartziarena San Policarpo, M. (2024). Etorkizuneko irakasleak eta euskara: identitate eta ikuspegi linguistikoak aztergai [Futuro profesorado y el euskera: un análisis de las identidades y actitudes lingüísticas]. *Fontes linguae vasconum: Studia et documenta*, 137, 111-135. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=9621174>

Hambye, P. (2019). La minorisation linguistique, entre discrimination et domination symbolique. Différences et enjeux de deux lectures des inégalités. *Minorités linguistiques et société / Linguistic Minorities and Society*, 12, 15–30.

Kress, J.-J. (1984). Changement de langue et traumatisme psychique. *Psychologie médicale* 16-8, 1369-1373. <https://histoiresdelangues.fr/app/uploads/2018/04/KRESS-changement-de-langue-Kress.pdf>

Lagarès, X. C. (2011). O galego em seu labirinto: breve análise glotopolítica. *Letras (UFMS)*, 42, 97-128.

Lagarès, X. C. ; Monteagudo, X. H. . (2022). *Contacto de lenguas, minorías y políticas lingüísticas en el ámbito hispánico*. CARACOL (USP) 24, 16-37.

Levasseur, C., Bouchard, M-E. & Ntiranyibagira, C. (2023). De l'insécurité à la sécurité linguistique : complexité et diversité de contextes. *Cahiers de l'ILOB / OLBI Journal*, 13, 1–15.

Martín, A. (2023). *Yo hablo, ellas cantorin: Las aventuras de un extremeño por los caminos de la diversidad lingüística*. Madrid, Pie di pagina.

Méndez Santos, M. del C. (2024). *No me gusta cómo hablas (o más bien no me gustas tú): Crítica de la discriminación lingüística*. Madrid, Pie di pagina.

Ribeiro, J. (2021). Da xenofobia à glotofobia: a estrangeiridade como um problema discursivo. *Revista da Abralin*, XX, 3, <https://revista.abralin.org/index.php/abralin/article/view/1991/2497> DOI 10.25189/rabralin.v20i3.19.

Santos, G. (2022). Glotofobia: da discriminação linguística ao racismo pelo sotaque. *Memoirs* (13/07/2019). https://estudogeral.sib.uc.pt/bitstream/10316/87669/1/MEMOIRS_newsletter

Skutnabb-Kangas, T. & Phillipson R. (eds.) (1995). *Linguistic Human Rights*. Berlin / New-York, Mouton de Gruyter.

Souza, M. M. de M. F. de. (2023). Direitos, política linguística e glotofobia: os planos de educação e suas metas e estratégias para a educação linguística de comunidades indígenas no Brasil. *Revista Da Anpoll*, 54, e1861. <https://doi.org/10.18309/ranpoll.v54i1.1861>

Torres Castillo, C. (dir.) (2021). *La Vulnérabilité linguistique*, CIRCULA - Revue d'idéologies linguistiques, 12. Université de Sherbrooke (Ca). <http://circula.recherche.usherbrooke.ca/numero-12/>

Tusón Valls, J. (2010a). *Los prejuicios lingüísticos*. Barcelona, Octaedro.

Tusón Valls, J. (2010b). *Mal de llengües: a l'entorn dels prejudicis lingüístics*. Barcelona, Labutxaca.

Urteaga, E. (2025). Sistema judicial y lengua vasca en España una glotofobia persistente. *Estudios de lingüística aplicada*, 80, 7-48. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=9993754&orden=0&info=link>